

Analýza cestovního ruchu v pevnostním městě Terezín

SWOT analýza

RFC
Interreg Europe

RFC Recapture the Fortress Cities aims to develop strategies to sustainably restore, maintain, and exploit urban forts and fortified cities. It will generate smart ways to capitalise on military heritage and bring fortresses back into the lives of cities.

www.interregeurope.eu/rfc

An interregional cooperation project for improving natural and cultural heritage policies.

Project Partners

Usti Region (CZ)
Regional Landscape de Voorkampen (BE)
City of Magdeburg (DE)
Municipality of Komotini (EL)
Provincial Government of Teruel (ES)
North-West Regional Development Agency (RO)
Pielou Self-Governing Region (SK)

 Environment & resource efficiency

 1.28 M EUR

 Aug 2019 - Jul 2023

 European Union
European Regional Development Fund

31. července, 2020

Silné stránky

Historicky unikátní místo s širokým spektrem edukativních a zájmových témat

Město Terezín je veřejností vnímáno především jako židovské ghetto, které zde existovalo během druhé světové války. Méně známý je fakt, že Terezín je unikátním zachovalým pevnostním městem z josefínské doby a zatím jen velmi malé množství návštěvníků zjišťuje, že toto místo může nabídnout mnohem více, než jen válečnou historii.

Město bylo postaveno na samém konci éry bastionových pevností v 18. století a po roce 1948 sloužilo jako jedno z center pro české ozbrojené síly. Proto je zde možno zmapovat a názorně popsat více než 200 let starou vojenskou historii. Terezín byl postaven za Rakousko-Uherské monarchie za doby vlády Josefa II., jenž rozhodl, že tato lokalita je vhodná pro zbudování pevnosti, která měla ochránit přístupové cesty, po nichž postupovala během prusko-rakouských válek nepřátelská vojska ze severu. Historie města tedy zahrnuje období Rakousko-Uherské monarchie, historii 1. a 2. světové války, dva totalitní režimy a rovněž posledních 30 let demokracie.

Terezín v době svého vzniku byl prakticky největším stavenišťem a ekonomickým centrem regionu a tudíž překonal svým významem taková města, jako například Litoměřice nebo Ústí nad Labem. Místní obyvatelé se několik století spoléhali na přítomnost vojenských posádek, které jim poskytovaly nejen bezpečí, ale především velké množství pracovních příležitostí. Terezín je v současnosti jednou z největších zachovalých pevností. Existují názory, že se dokonce jedná o největší světovou bastionovou pevnost.

Město je zasazeno do překrásné krajiny s výhledy na vrcholky Českého Středohoří, jehož jižní hranice se nachází několik kilometrů severozápadně od města a návštěvníkům přijíždějícím od Prahy nabízí jedinečný panoramatický pohled, téměř u Terezína pak začíná Ralská pahorkatina. Město leží pouze 2 kilometry jihovýchodně od Litoměřic, při řece Ohři, nedaleko jejího soutoku s Labem. Má jedinečnou architekturu, která je zdrojem inspirace pro mnohé architekty, zajímaví se o originální návrhy a původní stavební plány, neboť má dochovanou fortifikaci s pravidelnou, plánovitě vytvořenou urbanistickou strukturou města, která je tak velmi zajímavým dokladem pevnostního stavitelství.

Dostatek prostoru pro vytvoření široké nabídky služeb

V současné době se město potýká s nedostatečným počtem obyvatel. Původní plány města měly za úkol zajistit bydlení a služby pro 6 000 vojáků a v době mimořádných událostí dokonce až pro 11 000 vojáků. Momentálně žije v Terezíně pouze jen něco málo pod 3000 obyvatel¹. Ve městě je k dispozici velké množství nevyužitých prostor k bydlení, mnoho prázdných skladovacích prostorů a další prostory vhodné pro komerční využití.

V Terezíně je dostatek stávající zeleně, ale tyto plochy by bylo vhodné lépe přizpůsobit a upravit tak, aby bylo vytvořeno příjemné prostředí k relaxaci pro obyvatele i návštěvníky města. Nachází se zde také dostatek zatím nevyužitého veřejného prostoru, který by bylo možné využít k vytvoření restaurací, kaváren, malých obchodů, zasedacích prostor, informačních center, tedy míst, která zatím návštěvníkům chybí. Většina částí Terezína je navržena velmi unikátně a právě této přednosti lze dobře využít pro zprostředkování zcela mimořádného zážitku pro všechny návštěvníky tohoto výjimečného místa.

Poloha

Terezín má velmi výhodnou polohu, od Prahy je vzdálen zhruba 60 km, takže autem či autobusem lze města snadno dosáhnout maximálně za 60 minut, vlakem je možné se dopravit za 90 minut do nedalekého města Bohušovic. Výhledově se plánuje nový přístav na nedaleké řece Labi, který by měl také podpořit atraktivitu umístění města. Oblast Terezína je také součástí cyklostezky na známé Labské stezce spojující Českou republiku a Německo.

Jedinečnost města

Terezín je, jak již bylo zmíněno, jednou z největších bastionových pevností na světě. V minulosti kombinoval nejen ubytovací a rekreační zařízení pro vojáky i veškerý servisní personál, ale skýtal i množství obranných prostor z hlediska vojenského Architektura pevnosti a města vhodně kombinuje přednosti místních zdrojů, terénu a nedalekých řek, což z ní činí unikátní ochranný systém. V době přítomnosti armády zde rovněž existovalo velké podpůrné zázemí, díky kterému

¹ Počet obyvatel v obcích - k 1.1.2020 | ČSÚ. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112019>

bylo okolí města velmi silným ekonomickým centrem. Dodnes je zde velice patrný dřívější význam a majestátnost tohoto místa.

Mnoho možností, jak z místa vytvořit silnou vzdělávací platformu s nejrůznějšími zájmovými okruhy

Město je dostatečně staré na to, aby se zde našlo významné množství zajímavých historických objektů, plánů a archivních materiálů, ale ne tak staré, aby nebylo možné dohledat většinu chybějících relevantních informací, pokud by zde v současné době nějaké chyběly. K dnešnímu dni jsou ve městě 2 rozsáhlé výstavy na dobře přístupných místech. Tyto expozice poskytují solidní základ pro vytvoření uceleného a moderního představení historie a příběhu města.

Slabé stránky

Velmi omezená infrastruktura pro návštěvníky

S rostoucím počtem návštěvníků (dle výročních zpráv Památníku Terezín v posledních letech počet návštěvníků většinou výrazně stoupal²) je dostatek služeb a infrastruktury mnohem potřebnější než v minulosti.

V tuto chvíli existuje ve městě jen jedno oficiální parkoviště pro zájezdové autobusy a stejné parkoviště je využíváno i pro osobní automobily. Na parkovišti chybí dostatečný počet sociálních zařízení a možnost rychlého občerstvení. Parkoviště se tím stává silně neatraktivní a pro většinu návštěvníků nevhodné.

V blízkosti turisticky zajímavých lokalit také chybí městem vymezená místa pro rychlý výstup a nástup pro zájezdové autobusy.

Návštěva některých míst, která nejsou spojena s památníkem, je velmi obtížná pro neexistenci řádných chodníků pro pěší, chybí rovněž umožnění přístupu zdravotně postiženým osobám nebo

2 Výroční zprávy - Památník Terezín. [online]. Copyright © Památník Terezín 2017 [cit. 25. 07. 2020]. Dostupné z: <https://www.pamatnik-terezin.cz/publikace/vyrocní-zprava-2>

chodcům s dětskými kočárky. V některých klíčových částech města neexistují pro přechody pro chodce, části městského muzea nejsou pro pěší bezpečné.

Zvláště v některých oblastech města je orientace pro běžného návštěvníka velice obtížná. To je také jeden z důvodů, proč jsou tato místa méně navštěvována a pohyb návštěvníků po městě je výrazně nerovnoměrný. Ve městě sice existují informační tabule se směrovkami, ale popisky nejsou dostačující a pro návštěvníky jsou často těžko srozumitelné.

Vzhledem k počtu návštěvníků, kteří do města každoročně přijíždějí a s přihlédnutím k faktu, že má město rok od roku vyšší návštěvnost, je třeba infrastrukturu města věnovat výrazně větší pozornost. Nejde zde jen o návštěvníky očekávaný komfort, ale i o jejich zdraví a zajištění bezpečí.

Omezený přístup veřejnosti k archivům a historickým materiálům

Pokud je mi známo, existují archivy Národního muzea a archiv samotného města. Nejsou ale přístupné veřejnosti a především o nich nemá široká veřejnost žádné povědomí. Některé z archivních materiálů jsou k dispozici online, ale jsou pouze v češtině a není jich dostatek. Mnoho prostor, které by mohly být vhodné pro turistické služby, informace a servis, je ve velmi špatném stavu.

Nedostatek kvalifikovaných lidských zdrojů

Většina zaměstnanců, kteří pracují s turisty a mají k tomu potřebné předpoklady a vzdělání do města pouze dojíždí. Je těžké najít místní obyvatele, kteří dokáží vyhovět potřebám různých zájmových skupin. To omezuje počet návštěvníků a limituje pouze na ty, kteří navštíví Terezín především z důvodu zájmu o jeho historii v souvislosti s druhou světovou válkou. Ti ostatní jsou většinou zájemci, kteří přicházejí s předchozí znalostí oblasti nebo je jejich cílem jedno ze specifických témat.

Aktuální výstavy neodpovídají nárokům současných moderních trendů

Jak již bylo zmíněno, ve městě je velké množství cenných muzeálních a archivních artefaktů. Moderní výstavy by mohly nabízet spoustu informací o minulosti i současnosti města i v jiných historických souvislostech než je současná převažující prezentace města, jako smutného reliktu

druhé světové války. Současná expozice je pro průměrného návštěvníka bohužel těžko uchopitelná a spíše nezajímavá. Existující prostory jsou, dle mého názoru, pro expozice vhodné, ale je zapotřebí vytvořit moderní, atraktivnější a mnohem interaktivnější výstavu, která může snadno předkládat a kombinovat stávající materiály s modernějšími přístupy a komponenty (např. s využitím audiovizuálních prvků, ...).

Nedostatečná prezentace a propagace některých aspektů lokální historie

Jeden z nejdůležitějších aspektů dalšího rozvoje města je najít cestu, jak jej prezentovat jinak, než z pohledu historie druhé světové války. Informační centrum je mimo hlavní turistické trasy a směrovky k němu jsou často nepřesné, zavádějící a na některých důležitých místech málo výrazné. Pojmenování některých památek může být matoucí, např. Cavalier II nebo Retrenchment 5 mají nepochybně správné pojmenování, ale pro běžného návštěvníka je to pouze nic neříkající název bez bližšího významu. Návštěvník neví, co si pod uvedenými názvy má představit a třeba právě proto se k místu ani nevydá. U každého rozcestníku by měly být alespoň piktogramy a jasné označení, zda se jedná například o galerii, muzeum, restauraci či obchod.

Příležitosti

Velký potenciál pro rozvoj města

V současné době existuje spousta příležitostí k opětovnému rozvoji cestovního ruchu v Terezíně. Vzhledem k tomu, že byl postaven ve velmi přísném režimu územního plánování, je snadné sledovat strukturu města a rychle se v něm zorientovat. Hlavní náměstí je uprostřed a je zde prostor pro vytvoření zázemí k uspokojení většiny potřeb běžného návštěvníka. Hned vedle velmi známých míst je možnost vybudovat základnu pro různé služby, zejména snadněji přístupné informační centrum, obchody se suvenýry, toalety, vhodné odpočinkové plochy pro relaxaci a rychlé občerstvení. Obecně platí, že Terezín nemá stravovací a občerstvovací služby, které by mohli v centru města zajistit místní nebo externí dodavatelé, přičemž pro místní obyvatele by se tím rozšířila nabídka pracovních příležitostí.

Všechny památky by mohly být snadno přístupné pro návštěvníky se zdravotním postižením za předpokladu, že by došlo k rekonstrukci přístupových cest. Při pečlivém plánování by neměl být problém vytvořit pěší zóny a cyklistické trasy, aby přilákaly různé turistické skupiny.

Vytváření počtu pracovních příležitostí v oblasti s vyšší mírou nezaměstnanosti

V současné době většina lidí pracujících na různých terezínských pracovištích do města dojíždí. Pokud by zde byl dostatek pracovních příležitostí, může být revitalizace trhu práce jednou z hlavních možností jak přilákat nové obyvatele města. Ceny nemovitostí jsou, ve srovnání s ostatními částmi země, velmi nízké a, jak už bylo zmíněno výše, existuje zde mnoho nevyužitých bytových a komerčních prostor. Větší nabídka zaměstnání by mohla přilákat obyvatele ke stálému bydlení bez nutnosti dojíždění za prací. To by také mohlo pomoci s poměrně vysokou mírou nezaměstnanosti v kraji (k 31. 5. 2020 dosáhl podíl nezaměstnaných v Ústeckém kraji hodnoty 5,04 %, zatímco v celé České republice 3,62%)³.

Vytvoření podmínek pro větší míru spolupráce s akademickými institucemi a institucemi zabývajícími se cestovním ruchem

Fakt, že je ve městě archiv Národního muzea, je jedním ze silných a výchozích bodů pro další rozvoj akademické spolupráce města a vědců všemožného zaměření.

Historie města může přilákat skupiny profesí z nejrůznějších oborů, ať by se jednalo o specialisty na historii vojenství, témata totalitních režimů či odborníky na vodní inženýrství, architektky a mnoho dalších. Blízkost Prahy nebo Ústí nad Labem, což jsou univerzitní města, může rovněž nabídnout množství stáží nebo výzkumů v rozličných oborech.

Vytvoření příležitostí pro užší spolupráci s dalšími městy a institucemi v Evropě

Jelikož se tento projekt týká přeshraniční spolupráce, všechna zapojená města by mohla své aktivity a projekty koordinovat společně. V tomto okamžiku jsou všechny možnosti spolupráce otevřené.

³ Nezaměstnanost v Ústeckém kraji v květnu 2020 | ČSÚ v Ústí nad Labem. Český statistický úřad | ČSÚ [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu/nezamestnanost-v-usteckem-kraji-v-kvetnu-2020>

Nastavení mechanismů pro trvalou udržitelnost městských památek a turistického itineráře

Každá turistická atrakce je schopna fungovat a rozvíjet se pouze pokud o ni turisté mají zájem a pokud jsou ochotni zde strávit svůj čas a vydat peníze. Díky výše zmíněnému potenciálu města, je možné do Terezína přilákat mnoho nejrozličnějších zájmových skupin a každým rokem tak zvyšovat návštěvnost a atraktivitu města. Město však musí fungovat jako celek. Je třeba více propojit jednotlivé turistické atrakce a další městské instituce s živnostníky a poskytovateli služeb. Spolupráce a pro-aktivní přístup a větší flexibilita všech zúčastněných je nejlepší způsob jak přilákat a udržet příliv nových návštěvníků a přispět k trvalé udržitelnosti města jako fungujícího celku.

Hrozby

Město je dlouhodobě podfinancováno, hrozí vznik vícenákladů na údržbu a opravu památek v budoucnu

Možná kvůli temné historii, možná kvůli přítomnosti armády až do 90. let, se hned po pádu komunismu v roce 1989 nepodařilo nastartovat potřebný rozvoj a obnovu města. S odchodem armády se mnoho lidí odstěhovalo nebo ztratilo zaměstnání, které bylo nějakým způsobem s armádou propojené. Opuštěné domy začaly rychle chátrat. Historické město, o které lidé a státní instituce dlouhodobě ztratili zájem, je nyní proto v žalostném stavu. Neexistují zde žádné prosperující podniky, žádné oblíbené restaurace, zařízení pro přilákání turistů, s výjimkou krátké návštěvy památek Památníku Terezín.

Turisticky atraktivní místa jsou návštěvníkům představována pouze ve spojení s druhou světovou válkou a je opomíjen jejich další historický význam a kontext

Památník Terezín je v tuto chvíli nejznámější turistickou atrakcí. Jak je však uvedeno výše, město nabízí mnohem více než pouhé 4 roky historie z druhé světové války.

Nebezpečí příležitostných povodní

Od 90. let minulého století město neustále chátralo a ztrácelo na atraktivitě a povodně v letech 2002 a 2013 následně způsobily velké ztráty městské ekonomice. Došlo k tomu, že se více lidí odstěhovalo a přestěhovalo i své působiště podnikání. Nastaly také problémy s pojistnými smlouvami a obecně s vůlí renovovat zničené objekty a investovat do nepředvídatelného podnikání.

Shrnutí a cíle

Budoucnost Terezína by po výčtu slabin a hrozeb mohla vzbuzovat dojem poněkud ponurého výhledu do budoucnosti. Existuje však množství příležitostí pro zlepšení situace, pokud se jich ujmou ti správní odborníci. K dosažení krátkodobých cílů je nutné se zaměřit na pomalý a stálý nárůst návštěvníků. Některé navrhované úpravy přitom nakonec nemusejí být drahé ani složité. Začít by bylo možné renovací a vytvořením chodníků, bezpečných přechodů hlavních ulic a vytvořením prostoru pro odpočinek ve městě. Zřízení vhodných stánků s občerstvením a nápoji / obchodů s kávou / se suvenýry by mohlo být velmi snadným způsobem, jak turisty přimět, aby ve městě strávili více času a aby zde utratili své peníze a dokonce se do města vraceli.

Orientace ve městě by mohla být výrazně jednodušší, pokud by se zlepšil obsah a sjednotil styl informací pro turisty a zajistila by se provázanost poskytovaných informací s tištěnými a internetovými propagačními materiály. Je třeba navrhnout jednotný, kvalitní design a lépe rozvrhnout umístění rozcestníků, map a orientačních tabulí. Díky kvalitnímu městskému itineráři, se město stane přátelštějším a přívětivějším a mnoho návštěvníků tak získá možnost objevit i místa, o kterých pravděpodobně nikdy neslyšeli a původně je tedy ani neměli v plánu navštívit. Ve městě tak nejen stráví více času, zanechají větší množství peněz, ale pravděpodobně i objeví druhou tvář Terezína, o které pak mohou vyprávět svým přátelům a známým. Výrazně doporučuji přidat informační tabule s jednoduchým popisem trasy k nejnavštěvovanějším turistickým atrakcím (tedy především k Památníku druhé světové války). Město dlouhodobě bojuje s tím, že většina turistických zájezdů, jezdí pouze sem a ve městě déle nezůstává. Důvodem může být právě fakt, že o dalším bohatství a atrakcích města není k dispozici více informací. Nové, snadno pochopitelné logo pro stránky městského muzea může být také malou, ale výhodnou investicí pro prezentaci města.

Modernizace a oživení expozic v místních muzeích je dalším nezbytným krokem k tomu, aby se tyto staly atraktivnějšími pro potencionální návštěvníky. Je třeba oslovit profesionály v oboru, kteří budou ochotni spolupracovat s místními historiky a umělci a vytvoří tak výstavy, které jsou současné, atraktivní a respektují historii a význam budov, ve kterých jsou umístěny.

Dlouhodobým cílem všech těchto aktivit by měla být snaha o vytvoření dokonale fungujícího turistického města. Tedy snaha o dosažení udržitelnosti a větší finanční soběstačnosti všech městem spravovaných turistických atrakcí a na turizmus navázaný ziskový soukromý podnikatelský sektor.

Ve spolupráci s městem by bylo vhodné vytvořit pro turisty i na hlavním náměstí, např. zřídit nové informační centrum přímo v historickém středu města.

Nešťastný problém s virem COVID-19 je paradoxně jedinečnou příležitostí, jak pomoci s rozvojem města. Do města nyní nebudou jezdit klasické turistické zájezdy, ale více rodiny a návštěvníci převážně z Čech a okolních států. Nepojedou sem klasickým zájezdovým autobusem „pouze na otočku“ a pokud zde naleznou atraktivní nabídku služeb a infrastrukturu, zůstanou zde rádi o mnoho déle, aby prozkoumali více zajímavých lokalit, než bylo před krizí s organizovanými turistickými zájezdy běžné a tím mohou i odstartovat nový trend. Jejich postřehy, připomínky a doporučení mohou být velice hodnotné a přínosné.

Pro realizaci tohoto projektu bude zapotřebí oslovit a zapojit příslušné kvalifikované odborníky, začít s projektováním přístupových cest a parkových úprav, oživit muzea a jejich expozice. Vyhlásit soutěže a vytvořit dobré podmínky pro zřízení nových pohostinství, zapojení místní komunity nebo zainteresovat i subjekty z okolních měst. Jsem přesvědčena, že s pečlivým plánováním, rozpočtováním a spoluprací všech zúčastněných stran se město může v blízké budoucnosti dočkat rychlého startu a stabilního rozvoje.

Analýzu zpracovala za Ústecký kraj, CZ: Eva Illnerová

Přílohy

Frekventovaná silnice bez přechodu pro chodce a chybějící chodník

Neatraktivní a nereprezentativní prostor se zvířaty za budovou muzea

Rozpadající se zídka a nebezpečné schody bez jakéhokoliv zábradlí

